

2. CUMHURİYET TARTIŞMALARI

(Derleyen: Metin SEVER, Cem DİZDAR)
BAŞAK YAYINLARI, ANKARA, 1993

Cem EROĞUL

**Türkiye'nin temel sorunu Kemalist
devrimin yarım kalmış olmasıdır**

Cem Eroğul, 1944 yılında İzmir'de doğdu. 1964 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra, 1966-1983 yılları arasında, aynı fakültede öğretim üyesi olarak görev yaptı. Şubat 1983'te 1402 sayılı yasa uyarınca üniversiteden uzaklaştırılan Prof. Dr. Cem Eroğul, Mart 1990'da, Danıştay İçtihadı Birleştirme kararı sonucunda, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, Anayasa Hukuku bilim dalında görevine döndü. Demokrat Parti, Anayasayı Değiştirme Sorunu, Türk Anayasa Düzeninde Cumhuriyet Senatosu'nun Yeri, Devlet Nedir? adlı kitapları, Anayasa Hukukuna Giriş ders notları, çok sayıda makale ve çevirisi vardır.

"... " 2. Cumhuriyet", "Neo-Osmanlılık" vb. tartışmalarını bütün bu yönleri karıştırdığı için son derece verimsiz, aydınlatıcı işlevi olmayan, kafa karıştırıcı, abes tartışmalar olarak görüyorum. Bana öyle geliyor ki; Mustafa Kemal hareketi başlamadan önce ortaya çıkan belli başlı görüşler, Turancılık, Garpcılık, İslamcılık bugüne uyarlanarak yeniden ısıtılıyor. Bu görüşler, kendi aralarında çelişkili görüşlerdir. Ne var ki, hepsinin ortak bir yönü vardır: Hepsi Kemalizm düşmanıdır. Bu bakımdan, bu eski görüşlerin bugün yeniden ortaya çıkması bir raslantı değildir. Bunlar, sözde Kemalist, gerçekte ise Kemalizmin en büyük düşmanı olan 12 Eylül darbesinin yarattığı ortamın ürünüdürler..."

Sayın Eroğul, siz cumhuriyet ve demokrasi kavramlarını nasıl ilişkilendiriyorsunuz? Bu ilişkiyi Türkiye tarihi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye tarihine baktığımız zaman cumhuriyet sürekli demokrasiyle beraber düşünüldü. Bir anlamda, cumhuriyet demokrasi yanılması yaratıldı... Siz bu görüşe katılıyor musunuz?

Konuya soyut olarak bakarsak, cumhuriyet yalnızca bir devlet biçiminin adıdır. İçeriğinin demokratik olup olmaması ise ayrı bir konudur. Devlet biçimi olarak cumhuriyet olur, ancak Hitler Almanya'sında veya Stalin Rusya'sında olduğu gibi buyurgan bir yapı söz konusu olabilir. Buna karşılık, Hollanda gibi, monarşi ile yönetilen ülkelerde demokrasi bulunabilir.

Türkiye tarihine baktığımızda, Türkiye'nin bir özelliği olduğunu görüyoruz. Türkiye Cumhuriyeti, Tanrı egemenliği anlayışına dayalı; buyurgan bir imparatorluk anlayışının yıkılmasının adı oldu. Cumhuriyet bize ulusal egemenlikle birlikte geldi. Bunun için bizde Cumhuriyet salt bir devlet biçimi ile ilgili soyut bir çerçeve olarak doğmadı. Önce saltanat kaldırıldı ve meclis, saltanatı savunmayı vatana ihanet olarak tanımladı. Bizde cumhuriyet, işte böyle devrimci bir ortamda ortaya çıktı. Bu yüzden, bizdeki cumhuriyet herhangi bir cumhuriyet değil. Bizdeki cumhuriyet, bir imparatorluk yıkan, bir egemenlik anlayışını değiştiren, ulus egemenliğine dayanan ve antiemperyalist savaşı kazandıktan sonra yeniden kurulan bir güç dengesinin adıdır. Onun için bizde cumhuriyet, tarafsız bir deyimleme değil. "*Cumhuriyeti kaldıralım, saltanatı getirelim, yine demokrasi olur, işte Hollanda'da var, bizde de olur*" diyemeyiz. Böyle bir şey Türkiye'de karşıdevrim olur. Onun için cumhuriyetin Tür-

2. Cumhuriyet tartışmaları

kiye'de özel bir anlamı vardır. Türkiye'de demokrasiyi inşa etmenin ilk adımıdır cumhuriyet. Cumhuriyetle demokrasi gelmemiştir ama; cumhuriyetsiz demokrasi de Türkiye'de hiç olmaz.

Birinci Meclis-İkinci Meclis tartışmasında, Birinci Meclis'in daha demokrat bir yapıya sahip olduğu; ancak bu yapının Kemalist kadrolar tarafından tasfiyesi ile demokrasinin önünün Türkiye'de tıkandığı söylenir... Bu düşünceye katılıyor musunuz?

Bu, demokrasi konusunda son derece yüzeysel ve bilgisiz bir yaklaşımın yansımasıdır. Demokrasi bire bir temsil olarak görüldüğü içindir ki bu böyle ileri sürülmektedir. Ama unutulmamalıdır ki, demokrasi ve demokratik gelişme öncelikle toplumun sınıfsal yapısında bir değişikliktir. Bu yapı değişir, ondan sonra buna uygun düzenekler, mekanizmalar kurulur. Bir örnek vermek istiyorum. 1789'da Fransa'da toplanan Etajenero Meclisi soyluları ve ruhbanı da barındırdığından, devrim başlayınca ortaya çıkan Millet Meclisi'nden daha geniş bir temsile dayanıyordu. Buna bakıp "Etajenero Millet Meclisi'nden daha demokratikti" diyebilir miyiz? Demokrasi için, sınıf tabanına bakmadan, illa da bire bir temsil arama mantığının sakatlığını bilmem size gösterebiliyor muyum?

Bu durumda Cumhuriyet süreci ile başlayan Türkiye tarihinde, baştan beri demokratik bir yapı örgütlenme şansının olmadığını söyleyebilir miyiz?

Buna kesinlikle katılmıyorum. Vardı. Ancak, Türk devrimi, demokrasiye giden yolda yarım kalmıştır. Birinci

Meclis'teki ağa-eşraf takımı tam olarak tasfiye edilmediği, başka bir deyişle toprak reformu yapılmadığı içindir ki Türkiye'de demokrasi süreci yarım kalmıştır. Mustafa Kemal'e yapılacak bir eleştiri varsa, birinci sırada yer alacak eleştiri budur. Bunları mecliste temsil ettirmediği için değil, aksine bunları tasfiye etmediği için eleştirilmelidir.

Bu tarihsel değerlendirmeden sonra bugünkü tartışmalara gelmek istiyorum. Türkiye'de hemen hemen her alanda değişimden söz edilmeye başlandı. İslamcılar, Kürtler, liberaller vb... Sizce bu değişim taleplerini öne getiren Türkiye'nin temel sorunları nelerdir?

Türkiye'nin temel sorunu, Kemalist devrimin yarım kalmış olmasıdır. Toprak reformu yapılsaydı, Köy Enstitüleri boğulmasaydı, demokrasi sözünü ciddiye alıp kurulan sol partiler, sendikalar kapatılmasaydı; yani Kemalist devrim yarım kalmasaydı bugünkü tıkanlıkları yaşamazdık. Türkiye'nin genel yapısındaki demokratikleşme süreci demokrasi adına durdurulduğu içindir ki bugün bu sıkıntıları yaşıyoruz. Bugünkü sıkıntımızın temelinde, toplumsal yapının büyük çarpıklığı yatmaktadır. Gelir dağılımındaki müthiş bozukluk yatmaktadır. Alabildiđine yaltaklandığımız yabancı sermaye ile birlikte yarattığımız tekelleşme ve korkunç sömürü yatmaktadır. Bu toplumsal yapının değişmesine olanak açacak siyasal, ideolojik gözenekler hep tıkanmıştır. Demokrasi halkın yönetimidir. Halk yönetime nasıl gelecektir? Ancak bir sınıfsal bilinç elde ederek yönetime gelecektir. Sen işçi, köylü, memur, ücretli olduğunun bilincinde değilsen, yönetime nasıl geleceksin?

2. Cumhuriyet tartışmaları

Bir benzetme yapayım: Bugün Kürtlere, "sen Kürt olduğunu unut her türlü haktan yararlanırsın" diyor. Bizim demokrasi anlayışımız bu işte. "Sen işçi, köylü olduğunu unut, sadece soyut bir oy sahibi ol; o zaman tamam, demokrasi vardır" diyor.

Burada tekrar Kemalist devrime dönmek istiyorum. 2. Cumhuriyetçiler özellikle Mustafa Kemal'in toplumdaki farklı görüşleri ortadan kaldırdığını söylüyorlar. Bunların başında da komünistlerin lideri Mustafa Suphi ve liberallerin lideri Cavit Bey geliyor. Şimdi söylediğinize bağlı olarak sormak istiyorum, bu çözümlemeyi doğru buluyor musunuz? Yani bu hastalık, sizin söylediğiniz gibi sadece Demokrat Parti döneminde ve sonrasında mı var?

Farklılığa tahammülsüzlük, elbette ondan önce de görülüyor. Ancak burada bir ayırım yapmak gerekiyor. Çünkü çok ayrı konular birbirine karıştırılıyor. Türkiye'de, Osmanlıdan gelen bir devlet tahammülsüzlüğü olduğu doğrudur. Devlet dışında herhangi bir güç odaklaşması engellenmiştir. Osmanlıdan gelen siyasi bir gelenektir bu. Dolayısıyla, bu açıdan yapılan eleştiri yerindedir ve haklıdır.

Ancak, eleştirinin ikinci bir yönü vardır ki, o haksızdır. Çünkü kimi muhalif odakların tasfiye edilmesi gereklidir. Öyleyse, yalnızca tasfiyelerden, belli muhalif odakların ortadan kaldırılmasından söz ederek Mustafa Kemal'i suçlamak mümkün değildir. Bütün demokratik devrimler, ABD devrimi dahil, muhalefetlerini tasfiye etmişlerdir. Bütün demokratik devrimler muhaliflerini ezerek başarıya ulaşmıştır. Başka türlü devrim olmaz. Bu olmasın demek, devrimi istemiyoruz demektir. Devrimi beğenip

muhalefetin ezilmesini kınamak sahtekârlıktır. Hem yenileşmek, modernleşmek istiyorum diyeceksin; hem de saltanat, hilafet güçlerini ezmeyeceksin. Bu olmaz.

Eleştirinin üçüncü bir yönü, Takrir-i Sükûn yasasından sonra, sağ sol her türlü düşünce odaklaşmasının ortadan kaldırılmasıyla ilgili. Gerçekten baskıcı bir dönem yaşandığı doğru. Ne var ki, 1925-1930 arasındaki bu baskıcı dönemin çok önemli bir işlevi de olmuştur. Bu yıllarda uluslararası takvim ve saat kabul edilmiş, laiklik, harf devrimi vb. hayata geçirilmiştir. Yani 1925-30 arasında Kemalist devrim gerçekleştirilmiştir ve bu yapılırken de bir baskı ortamı yaratılmıştır. Devrim başarılı olduğu ölçüde baskı meşrudur. Baskısız bir tek devrim örneği gösteremezsiniz. Ancak burada eleştirilmesi gereken başka bir yön var. Mustafa Kemal, gecikmiş burjuva demokratik devrimini yapan kişi olduğu için, kendi içinde karşıdevrimi de taşıyan bir hareketin önderidir. Bunun karşıdevrim yönü işçi sınıfı hareketinin gelişmesinin desteklenmesidir. Mustafa Kemal döneminde bu özellik işçi sınıfının olmaması nedeniyle daha çok kendisini köylülük üzerinde göstermiştir. Toprak reformu yapmadıkça, "Köylü milletin efendisidir" sözü bir aldatmacadır. Mustafa Kemal'in bu yönü eleştirilmelidir ve bu yönüyle antidemokratik bulunmalıdır.

Konu biraz dağılacak ama, burada benim kafama takılan bir soru var. Halkın bilinçlenmesinin önemi üzerinde durdunuz; ancak harf devrimi ile halkın bu topraklardaki önceki kültürden ve tarihten koparıldığı, toplumsal bellek kaybına uğratıldığını söyleyenler var. Siz bu konuda neler söyleyeceksiniz?

Harf devrimi, aydınlanmanın olmazsa olmaz ko-

2. Cumhuriyet tartışmaları

suludur. Arap alfabesi ile Türkiye'de kültür devrimini gerçekleştirmek, ussal düşünceyi getirmek olanaksızdır. Bu ancak harf devrimi ile olabilirdi. Halk devriminin gereği, Mustafa Kemal'den önce görülmüştü. Dilde devrim gereği ise, daha da önce fark edilmişti. Dil devrimi bilincini, en azından Şemsettin Sami'ye dek götürebiliriz. Niye Osmanlıca aydınlanma yoktur? Çünkü bunu Osmanlıca ile yaratmak olanaksızdır. Öte yandan Osmanlıca'yı, Mustafa Kemal'in öldürdüğünü sanmak da yanlıştır. Osmanlıca, Genç Kalemler hareketinin doğuşu ile ölmüştür. Bunu sağlayan şey de, bir anda insanların, halkın hiç anlamadığı, halktan tamamen kopuk bir dil kullandıklarını fark etmeleridir. İşte o noktada Osmanlıca ölmüştür. Gerçekte harf devrimi, Mustafa Kemal'in en büyük zaferidir. Çünkü, dediğim gibi, harf devrimi yapılmadıkça, okuma yazma oranını artırmak, düşünme alışkanlığını yaygınlaştırmak, kısacası aydınlanmayı başlatmak olanaksızdı.

Sorun geçmişteki dilin korunarak onun üzerinden birşeyler üretilmesi değil. Sürekliliğin kırılmasıdır sorun. Mesela Çin'de bu süreklilik hiç kırılmadı. Yani aydınlanmacı, Batıcı olmak için mutlaka dilin değişmesi mi gerekiyordu?

İki noktada yanlışlık var. Arap alfabesi korunsaydı bile eskiyle kopukluk yine ortaya çıkacaktı. Çünkü, bir yüzyıl öncesinin dilini anlamak zaten olanaksız hale gelmişti. Eski yazıyı bilenler için bile. Aynı şey, Çin için de geçerlidir. Yunanca için de geçerlidir. Bugün çağımız Yunancası ile Aristo'yu anlamak mümkün değil.

İkinci nokta ise şu: Bu alfabe zaten bize yabancıydı. Türkler tarihlerinde çok değişik alfabeler kul-

lanmışlardır. Arap alfabesi de bunlardan yalnızca biridir. Üstelik, ses yapısı olarak bize an az uyanlarından biridir.

Konuşmamız bizi 2. Cumhuriyetçilerin önemli argümanlarından bir tanesine getirdi. 2. Cumhuriyetçiler bugünkü kemikleşmiş yapının arkasında ceberrut devlet yapısını görüyorlar ve bu yapının arkasında ise Kemalizmin toplumu yukardan aşağı örgütleyen jakoben tavrının yattığını söylüyorlar. Öncelikle şunu sorayım: ceberrut devlet yapısı tanımına katılıyor musunuz?

Her devlet ceberruttur. Bugünkü İngiliz devleti de, ABD de, Osmanlı da ceberruttur. Bu bir. İkincisi, söylenen doğru bir şey var: Türkiye'de yenileşme tepeden aşağı gelmiştir, jakoben tutumla gelmiştir. Ancak, başka çaresi de yoktu. 1789 Fransız devrimi de jakobendir. Devrimlerin doğasında jakobenlik vardır.

Üçüncüsü, 2. Mahmut'un başlattığı yenileştirme, liberalleşme, özgürleştirme ancak tepeden inme yapılabiliyordu. Çünkü toplumda burjuvazi yoktu. Oysa Aydınlanma devriminin sınıfsal önderi burjuvazidir. Ancak bu eleştiriler çerçevesinde, bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye'de devlete muhalefet yani "kamuoyu" denen şey de, gerçekte, bu tepeden inmeciliğin ürünüdür. Türkiye'de toplumsal muhalefeti oluşturacak kadrolar, bu beğenilmeyen tepeden inmecilik sayesinde oluşturulmuştur. Kamuoyu, kendi varlığını tepeden inmeciliğin yarattığı çağcılılaşmaya borçludur. Bu süreç Mustafa Kemal döneminde de sürmüştür. Yukarıdan aşağıya yapıldı diye eleştirilen devrimler olmasaydı, bu beyler bugün bu eleştirileri yapacak formasyona sahip olamazlardı. Ancak, herhangi bir yanlış anlamayı ön-

2. Cumhuriyet tartışmaları

lemek için şunu da hemen belirteyim ki, bu söylediklerimden, belli bir dönem için geçerli olan "aydın despotizmi"nin her koşulda ve bugün de geçerli olduğu sonucu çıkmaz.

Şimdi, demin arasına nokta koyduğum soruyu sormak istiyorum. Size göre, Türkiye'de bu değişim taleplerinin arkasında hangi toplumsal dinamikler var?

Değişimi istemeyen kesim hemen hemen yok. Ancak bu değişim çok çeşitli sınıfsal çıkarılara ve dünya görüşlerine dayanıyor. Dolayısıyla bunları türdeş kabul etmek yanlış olur. Hangi değişimi kimler istiyor, diye sormak daha doğru olur. Bir örnek vereyim: İktisadi yapının değişmesi isteniyor. Ancak bir kesim bundan devletin iktisadi hayattan elini çekmesini anlıyor; buna karşılık bir başkası, değişim olmalıdır ancak devlet yönlendirici bir rol oynamalıdır diyor. İşte size iki farklı değişim isteği. Bugünkü tartışmada "herkes değişim istiyor, o halde herkes aynı şeyi istiyor" yollu bir kandırmaca var.

"2.Cumhuriyet", "Neo-Osmanlılık" vb. tartışmalarını bütün bu yönleri karıştırdığı için son derece verimsiz, aydınlatıcı işlevi olmayan, kafa karıştırıcı, abes tartışmalar olarak görüyorum. Bana öyle geliyor ki; Mustafa Kemal hareketi başlamadan önce ortaya çıkan belli başlı görüşler, Turancılık, Garpcılık, İslamcılık bu güne uyarlanarak yeniden ısıtılıyor. Bu görüşler, kendi aralarında çelişkili görüşlerdir. Ne var ki, hepsinin ortak bir yönü vardır: Hepsi Kemalizm düşmanıdır. Bu bakımdan, bu eski görüşlerin bugün yeniden ortaya çıkması bir raslantı değildir. Bunlar, sözde Kemalist, gerçekte ise Kemalizmin en büyük düşmanı olan 12 Eylül darbesinin yarattığı ortamın ürünüdürler. Ancak, 12 Eylül'ün sözde Kemalizmi,

bu görüşlerin kendi yaftalarıyla açık seçik bir biçimde ortaya konmasını da güçleştirmiştir. 12 Eylül, kendisi gibi Atatürk düşmanı olan bütün bu görüşlerin, gerçek kimlikleriyle, parlak sınıfsal renkleriyle ortaya çıkmasını geciktirmiştir. Bu tartışmalardaki bulanıklığın önemli bir nedeni de budur.

Peki soruyu tersine çevirerek sormak istiyorum. Değişim istemeyenler kimler?

Değişimi herkes istiyor. Örnek vereyim: Bu anayasayı kimse beğenmiyor. Değiştiriliyor mu? Değiştirilmiyor. Neden? Çünkü birisinin önerdiği değişim diğerinin hoşuna gitmiyor. Herkes değişimden yana ama herkes değişik bir değişimden yana. Bu yüzden de hiçbir şey değişmiyor.

Değişim ihtiyacından söz edilirken ayrıca "Emperyal vizyon" gibi bir projeksiyon da yapıldı. Bunun için de, Yurtta sulh cihanda sulh" anlayışı üzerinde şekillenmiş olan dış politikanın terkedilmesi gerekiyor. Siz bu projeksiyona nasıl yaklaşıyorsunuz? Türkiye böyle bir iddiayı yaşama geçirebilecek güce sahip mi?

Bu yaklaşım tehlikeli olmasa, bana gülünç gelebilirdi. Ancak tehlikeli. İlkönce şunu söylemek istiyorum: Dünya, Birinci Dünya Savaşı öncesi duruma gelmiş filan değil. Bu son derece kaba bir değerlendirme. Gerçek şundan ibarettir: Uluslararası sermaye, Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile birlikte sınırlamalardan kurtulup adına "küreselleşme" denen süreci, hem iktisadi, hem siyasal, hem de askeri boyutlarda gerçekleştirmeye başlamıştır. Ancak, şunu sormak gerek: Bu insanlar bu benzetmeyi niye

2. Cumhuriyet tartışmaları

i

yapıyorlar? Çünkü, Misak-ı Milli sınırlarının dışına taşıp bölgesel bir işlev yüklenilmesini istiyorlar. Bu da onların Atatürkçü devlet görüşüne düşmanlıklarının bir başka kanıtı. Üstelik bunlar, Turancılık görüntüsü altında, dünya emperyalizminin maşası olmaya oynuyorlar. Eski Garpcılık ile eski Türkçülüğün, Atatürkçülük düşmanlığı içinde birleşmesinden başka bir şey olarak görmüyorum bunu ben. Türk egemen sınıflarının bir bölümünün ABD, Alman, Japon emperyalizmine aracılık etme girişiminin bir maskesi olarak görüyorum bu Yeni-Osmanlıcılık'ı. Pazar payı kapmaya çalışıyorlar, kendi güçleri bunu yapmaya yetmiyor. Ne olacak? Yabancı sermaye ile birlikte, küçük paylar karşılığında, ancak bu payları da hep arttırmaya çalışarak girişimlerde bulunuyorlar. Bundan ötesine, gerçekten kendileri de inanıyorsa, şaşarım! Sandığımdan da küçük akıllılarımış, derim.

"Yeni Dünya Düzeni" ile "2. Cumhuriyetçilik" ve diğer değişim talepleri arasında nasıl bir ilişki var, sizi göre?

Demin de biraz değindim; Türkiye sınırları dışına taşma, Türk adı verilen toplumların koruyuculuğuna soyunma heveslerinin Yeni Dünya Düzeni ile iç içe geçen bir yönü olduğunu düşünüyorum. Başta ABD emperyalizmi olmak üzere uluslararası sermayenin, dünyaya hakim olması için kendine rakip imparatorluklara değil; ama kendine bağımlı uydu güçlere gereksinimi var. İşte bizimkiler, bu uydu güçlerden biri olmaya talipler. Bunu yapabilmek, büyük patrona karşı bazı kozlar elde edebilmek için "Bakın, biz çok değerliyiz; Müslüman ve Türk pazarlarını toparlayabiliriz. Bu yeni düzende bize de bir rol verin" diyorlar.

Bunu eski ABD mandacılık anlayışının modern bir versiyonuna benzetebilir miyiz?

Çok uzaktan. Gerçi tarih eski olguları ısıtıp ısıtıp yeniden karşımıza çıkarabiliyor. Ancak bu olayı, daha çok, Abdülhamit'in başlattığı, İttihat ve Terakki'nin de seve seve sürdürdüğü Alman emperyalizmine yamanma siyasetine benzetebiliriz. Yani bir büyük emperyalizmin kanadı altına girip kendisi için bir parsa toplamak. Enver Paşa'nın yaşamının nasıl sona erdiğini hepimiz biliyoruz. Bu da, şu ya da bu emperyalizme kendini yamayarak gerçekleştirilmek istenen küçük emperyalist sevdaların nasıl noktalanacağını gösteren acı bir örnektir.

Başkanlık sistemi konusundaki görüşleriniz neler? Türkiye için nasıl bir sonuç verebilir?

Bu bana kimi kesimlerde büyük bir cehalet, kimi kesimlerde ise bir ikiyüzlülük örneği olarak görünüyor. Başkanlık dizgesi, ABD dışında -bu ülkenin kendine özgü koşulları nedeniyle- hiçbir ülkede başarılı bir demokratik yapı oluşturamamıştır. Çok ilginçtir, Avrupa'da bile başarılı olamamıştır. Bilindiği gibi, bunu ilk deneyen ülke Fransa'dır. Sonuç gerçekten ilginçtir: Üç yıllık başkanlık dizgesi Louis-Napoléon'un darbesiyle sonuçlanmış, "Başkan Bey" kendini önce ömür boyu başkan, sonra da imparator seçirmiştir. Türkiye'de başkanlık dizgesini demokrasi adına savunmak olanaksızdır. Bu, ancak demokrasi düşmanlığı çerçevesinde savunulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin sorunları aşması nok-

tasında sizin açılımlarınız ve önerileriniz neler olabilir? Ayrıca açılımlarınızı vücuda getirecek araçları nasıl tanımlayabilirsiniz?

İlkönce bir saptama yapmak istiyorum. Türkiye artık tepeden inmece yenileştirmeci dönemi tamamlamıştır. Türkiye'de bunun son halkası, ilerici ve demokratik bir hareket olan 27 Mayıs'tır. Bugün artık Türkiye'nin "sivil toplum" güçleri, ilerici geçinen bir tepeden inmeciliği dahi gerici kılacak bir olgunluğa erişmiştir. En iyi niyetli tepeden inmecilik bile bugün kaçınılmaz olarak gerici olur. Öyleyse, Türkiye'de toplumsal tıkanıklık nasıl aşılabilir? Bence bunun yolu, artık olgunluğa erişmiş olan yönetilenlere, yani sivil topluma, kendini, siyasal ve düşünsel düzlemde serbestçe dışavuracak, ifade edecek bir çerçevenin yaratılmasıdır. Bunun içindir ki Türkiye'de tek çözüm demokrasidir. Türkiye'de enflasyon sorununun çözümü de, Kürt sorununun çözümü de, gelir dağılımı sorununun çözümü de demokratikleşmedir. Somut olarak bu ne demektir? Bu, herşeyden önce, 1982 Anayasası'nın çöpe atılması demektir. Türkiye'nin gündemini tıkayan, gelişmesini engelleyen en büyük bela bu anayasadır. Bu anayasa şurasından burasından düzeltilerek kesinlikle iflah olmaz.

1982 Anayasası çöpe atıldıktan sonra yapılacak yeni anayasa, toplumun belli başlı siyasal ve toplumsal güçlerinin üzerinde uzlaşmaya varacakları bir metin olmalıdır. Bunu hazırlamak olanaksız değildir. Nedir bu siyasal güçler? Türkiye'de belli başlı iki siyasal güç vardır: merkez sağ ve merkez sol. İşte, siyasal olarak bu güçlerin, toplumsal olarak da sermaye sınıfının ve işçi sınıfının üzerinde anlaşabileceği bir anayasa yapılmalıdır. Ayrıca, hazırlanacak bu belge, hazırlanmasına ka-

2. Cumhuriyet tartiřmaları

Bence, son seçimlerde DYP'nin ve řHP'nin aldıkları oy ve seçimden sonra kurdukları koalisyon, toplumdaki bu temel demokratikleşme gereksiniminin ürünüdü. Bu nedendir ki, koalisyon çok büyük umutlar yaratmıştır. Aradan bir buçuk yıl geçtikten sonra yaşanan dūř kırıklığı, ancak yaratılan bu umutların büyüklüğüyle ölçülebilir. Türkiye, bir kez daha, bir büyük fırsatı havardaca harcamıştır.